

Nr 299.

Av herr **Dahl, Georg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk.*

I propositionen nr 191 den 24 februari har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk.

Enligt detta förslag skall vanhävdslagstiftningen utsträckas att avse hela landet men samtidigt även sammankopplas med de för bolag och skogsspekulanter avsedda särskilda arrendelagsbestämmelserna. Beträffande själva vanhävdsbegreppet göres i det nya förslaget blott en mindre ändring. Proceduren vid lagens tillämpande föreslås att i stort sett vara densamma som enligt den nu gällande uppsiktslagen.

Vid lagförslagets behandling i lagrådet uttalade ett justitieråd betänkligheter mot att uppsiktslagstiftningen på detta sätt skulle utsträckas att avse även södra Sverige. Jag delar fullständigt dessa betänkligheter. Lagen skulle komma att träffa så gott som enbart bolagens fastigheter. Beträffande dessa har jordsakkunnigas utredning visat, att de i de allra flesta fall (även i södra Sverige, där ingen uppsiktslag funnits) äro mycket väl skötta och hävdade; i allmänhet bättre än de enskildes fastigheter. Det synes mig vara föga förnuftigt att genomföra en lagstiftning, vars innehåll är jordbruksfastigheternas ställande under statens kontroll, just för de fastigheter, som få den bästa skötseln och därför i realiteten äro minst i behov av en sådan kontroll.

Såsom försvar för detta lagstiftningsingripande har av den sociala jordlagstiftningens tillskyndare i huvudsak blott anförts, dels att hos bolagen saknades den personliga känsla för jorden och jordbruket samt det därav framväxande intresset för fastigheternas rätta vård, vilket ansetts hos de enskilde utgöra en garanti mot vanhävd, samt dels att bolagen genom sin större ekonomiska styrka och sin hela organisation i övrigt vore mera okänsliga än enskilda jordägare för statsingripande på detta område.

Emot dessa skäl vill jag anföra, att de icke äro några skäl. Hava jordägare av en viss kategori, nämligen bolag, i gärning visat, att de hävda sina jordbruksfastigheter i medeltal bättre än andra jordägare, så kunna icke några känslöbetonade spekulationer om brist på personlighet i förhållandet till jorden motivera en statskontroll över dessa jordägares sätt att förvalta sin egendom.

Ej heller kan jag finna, att bolagens supponerade större förmåga att tåla statsingripande i deras egendomsförvaltning är ett bärande motiv för lagstiftningsåtgärder, som i sak äro obehövlige. Motivet för en lags påläggande skall väl vara, icke att den till äventyrs kan tålas av dem, som drabbas därav, utan att den behövs för hindrande av påvisade eller befarade missbruk.

Av dessa skäl anser jag, att den av Kungl. Maj:t föreslagna utvidgningen av vanhävdslagstiftningen* är olämplig, och yrkar jag därför avslag å propositionen.

Skulle emellertid detta ej kunna bifallas, vill jag i varje fall påyrka ändring av en speciell bestämmelse i förslaget.

Vanhävdsbegreppet utformas i §§ 1 och 3. I § 1 definieras vanhävd så, att dit skall räknas om jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras. I § 3 angivas de fall, då jordbrukets nedläggande ej skall anses som vanhävd. Till sådan laglig anledning till jordbrukets nedläggande räknas enligt huvudregeln endast, att den äga, varom fråga är, »på grund av sin naturliga beskaffenhet eller annan omständighet måste anses alldeles olämplig för jordbruk». Av denna formulering framgår, att regeln skall vara, att disponerandet av jordbruksäga för annat ändamål än idkande av jordbruk skall anses som vanhävd. Användandet av sådan äga till tomt, industrianläggning, upplagsplats, väg eller annan kommunikationsanordning hänföras sålunda enligt propositionen till vanhävd. Emellertid har man ej kunnat undgå att finna, att även för tillgodoseendet av dylika syften åkerjord stundom måste disponeras. I lagförslaget § 14 har därför intagits bestämmelse därom, att brukningsdel må tagas i anspråk för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller annat liknande syfte, om Konungens befallningshavande efter jordbrukskommissionens hörande prövar det nödigt. Man har alltså lagt användandet av inägojord för nämnda syften under dispensförfarande.

Tanken på att användande av odlad mark till bostadsändamål eller industrianläggning skulle anses som vanhävd har först diskuterats av jordkommissionen. Då emellertid kommissionens förslag till vanhävdslag omfattade alla kategorier jordägare, ansåg sig kommissionen ej våga att generallt rubricera användandet av inägojord till tomtändamål som vanhävd. I kommissionens lagutkast infördes därför en bestämmelse, vari uttalades, att användande av jord för nämnda ändamål ej vore att anse som vanhävd.

Jordsakkunniga hava i sitt betänkande ej visat denna moderation. De uttala, att då deras lagförslag ej avser privata jordägare utan blott bolags- och skogsspekulanter, så förefinnes intet behov att från vanhävdsbegreppet undantaga bostadsbyggande och industrianläggningar. Bostadshus och fabriker böra enligt de sakkunniga byggas på icke odlad jord. De fall, då undantag från denna regel äro nödvändiga, hänvisas att gå dispensvägen.

Kungl. Maj:t har i propositionen följt jordsakkunniga.

Den brist på verklighetssinne och den oförmåga till ekonomiskt tänkande, som lyser fram ur detta förslag, är beklämande. Att börja med måste man ställa sig oförstående gentemot jordsakkunnigas av Kungl. Maj:t godkända ytt-

rande, att behovet av en undantagsbestämmelse, avseende att frigöra bostäder och industrianläggningar från vanhävdsbegreppet, skulle bortfalla, när lagen inskränkes att avse endast bolagsjord. Skall uppförandet av ett bostadshus å åkerjord stämpas som vanhävd, om det sker å bolagsmark, så läser det väl lika fullt vara vanhävd å enskild mark.

Frånsett dessa med hänsyn till olika jordägargrupper framförda spekulationer finner jag i sak det av Kungl. Maj:t sålunda definierade vanhävdsbegreppet fullständigt orimligt. Hela tankegången bottnar i ett starkt känslöbetonat föreställningssätt, att jordbruk är något slags högre form av mänsklig verksamhet och mer statsgagneligt än övriga näringar. Man avkopplar därför helt alla nationalekonomiska synpunkter och diskuterar alls ej frågan om under vilken hushållning jorden kan giva bästa utkomst och bärgning åt rikets invånare.

För mig står det klart, att ett jordområdes användande till en industrianläggning, som kan giva utkomst för tiotals eller kanske hundratals familjer, är med hänsyn till det allmänna bästa avsevärt att föredraga framför att en ensam jordbrukarfamilj där kan draga sig fram. Enahanda synpunkter måste man anlägga på bostadsbyggande. Det är ett utslag av ensidig och överdriven jordbruksprotektionism, att bevarandet av ett litet jordbruk skall få försvåra för de bostadssökande att erhålla lämplig tomtmark. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att då fråga varit om införande av en mot bolag riktad expropriationslagstiftning, så har man motiverat en sådan även därmed, att behov föreläge att för bostadsändamål komma åt bolagens fastigheter och därvid jämväl deras jordbruksjord. Denna omtanke om de bostadsbehövande har man nu släppt.

Jordsakkunniga hava försvarat nu förevarande lagbestämmelse även därmed, att byggandet av bostäder och uppförandet av industrianläggningar i första hand borde ske å annan mark än odlad jord. Dispensförfarandet behövde då endast i undantagsfall komma i tillämpning. Denna ståndpunkt finner jag ohållbar. Bostadslägenheterna behöva trädgårdsmöjligheter och industrietablissemangen måste av kostnadsskäl och med hänsyn till de tekniska möjligheterna att anordna järnvägsspår, kajer, magasin och upplagsplatser m. m. i regeln hava lättplanerad mark, d. v. s. just åkerjord. Man kan ej tvinga upp sådana anläggningar bland bergen.

I enlighet med vad ovan anförts anser jag sålunda, att därest lagen överhuvud taget skall godkännas den ovillkorligen bör kompletteras med en bestämmelse om att användandet av odlad jord för bostäder, industrianläggningar och dylikt skall vara tillåten.

Sammanfattning.

Enligt vad ovan sagts får jag hemställa,

att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 191 framlagda förslag om uppsiktslag.

eller, om detta ej kan bifallas,

att riksdagen ville besluta ett sådant tillägg till denna lag, att användandet av odlad jord till bostäder, industrianläggningar och andra dylika ändamål blir tillåten.

Stockholm den 19 mars 1927.

Georg Dahl.
